

NOMS DE VARIETATS D'AMETLES A BALEARS

Climent Picornell (*Col·lectiu Bessó de Mallorca*)

XX Jornada d'Antroponímia i Toponímia. La Real, 2007

NOTA BENE

M'ha interessat, des de fa temps, la temàtica de l'ametler a Mallorca. És per aquest motiu que rodolava per dins l'ordinador, juntament amb altra paperassa sobre el mateix tema, aquesta llista de *Noms de varietats d'ametles*.

He de dir que amb la paradoxa afegida que, per una part, l'abundància varietal de l'ametla de Mallorca —rica, filològicament parlant— és un greu inconvenient per al futur comercial d'aquest conreu.

En faig una presentació pública, sense un excessiu mirament i perquè la llista sigui corregida, esmenada, esmotxada i exsecallada per qui pugui, vulgui i en sàpiga.

Hi ha un total de 270 noms procedents de les següents fonts:

• Llista apareguda a la revista <i>La Ignorancia</i> , núm. 200, 1883.	81 Noms
• ESTELRICH, P. <i>El Almendro y su cultivo en el mediodía de España e islas Baleares</i> . Palma: I.Rotger, 1907.	68 Noms
• Les entrades d'«ametla» i «ametler» a ALCOVER, A.M.; BORJA MOLL, F.de. <i>Diccionari Català-Valencià-Balear</i> . Palma: Moll, 1963.	67 Noms
• LÓPEZ, J. <i>El almendro en Baleares</i> . Madrid: Ministerio de Agricultura, 1970.	84 Noms
• RUBÍ, V. <i>El Almendro</i> . Palma: D.M. Agricultura, 1980	97 Noms
• Llista fotocopiada de l'«Extensió Agrària de Manacor» (ca. 1990)	86 Noms
• Recerca de fonts orals (entre 1999-2002)	140 Noms
• TOTAL	270 Noms

Com que el que avui ens interessa és el vessant onomàstic de l'ametla, la llista s'ha confeccionat atenent aquesta peculiaritat. Vull dir amb això que no he mirat gaire prim si una mateixa varietat té diferents noms, o si les castes són similars o si en funció del poble on s'ha

recollit els han batiat de forma diferent. Ho he indicat en els casos en què ho he sabut, però no és un criteri general. Tampoc he fet gaire cas de «pronúncies» o escriptures particulars, atenent al bon entendre de l'informador. Vull dir amb tot això que la llista és una primera o segona aproximació i que ha de mester ser clarificada. Nogensmenys, vull fer notar que la riquesa de noms per a un fruit com l'ametla, que presenta variacions no gaire notables —per als profans, quasi indeterminades—, ja serveix per donar idea de la importància econòmica i social que arribà a tenir aquest producte. Tampoc he fet distincions de l'antiguitat o de la novetat dels noms; n'hi ha de recollits al segle XIX i alguns al XX, i la recerca de fonts orals és ja del segle XXI. Hi manca una visita recent, que hauria d'haver fet a les actuals cooperatives productores i comercialitzadores d'ametla.

La classificació de les varietats sempre s'ha fet atenent a la duresa de l'ametla: dura, semidura, mollar, semimollar i cada una d'aquestes es subdivideix en si tenen punts o solcs. Hi ha altres criteris atenent a la forma de l'arbre, els tipus de fulles, les flors, les dades fenològiques, els rendiments, si són o no bones d'espolsar de l'arbre, la procedència, etc. Molts d'aquests criteris no són aplicables absolutament a un llistat de caire onomàstic. Però, tampoc, he fet agrupacions de la llista de noms, tot i que si la repassen breument veuran que se'n poden fer tenint en compte senzillament criteris morfològics. La forma de l'ametla (Bec de corb, Clau de verro, Cap d'arengada, Cocarroi, Morro de bou, Cresta de gall), algun detall del bessó o de l'embolcall llenyós (Llisa, Retxades, Ratada, Gravada, Pintadeta), la forma (Canaleta, Plana, Rodona, Llangueta), el color (Rossa, Negreta), la qualitat i quantitat del bessó (Dolça, Bessona, Petita), la consistència (Mollar, Mollareta, Fluixa, Dureta, Lleugereta) o els noms propis, italians com Cristomorto; anglesos com Texas; francesos com Ferragnès; espanyols com Real Caracola. Els noms mallorquins hi són ben presents, tant els noms d'origen local com els noms mixtos (el nom de lloc més l'antropònim). Ho deix a la paciència dels interessats en aquesta recerca.

1.- AGRINA (sim. Agrilla)	11.-BARRAQUETA (o d'en Barraqueta)
2.- AGRA (sim. AMARGA)	12.-BARTOS
3.- ALGAIDA	13.-BLANQUET (sim. D'EN BLANC,
TOVELLET)
4.- ALZINA	14.-BEC DE CORB
5.- ALOUETES	15.-BEIRITE (sim. BOIRITO o Beyrite)
6.- AMARGA (sim. AGRA)	16.-BASSONA (sim. d'En Bassa)
7.- ANDREU o D'EN PERE ANDREU
(Andreuet)	17.-BIELES
8.- ANYOC	18.-BINISSALEMERES
9.- AVELLANA GROSSA	19.-BLANQUET (sim D'EN BLANC,
TOVELLET)
10.-AVELLANETA (sim. Eivissenca
petita)	20.-BOLIC

21.-BOIRITO (sim. BEIRITE)	46.-CORPETÓ
22.-BORDES	47.-CORRAL DE PORC
23.-BORD D'EN BESSÓ	48.-CORRIOLETA (sim. Canaleta)
24.-BORD D'EN CAMA	49.-COSTA (sim. INQUEROS, Pons)
25.-BORD D'EN MONTXO	50.-CRESTA DE GALL
26.-BORD DE PALLISSA (sim. SICILIA)	51.-CRESTETA
27.-BORD DES RAIGUER	52.-CRISTOMORTO
28.-BOSCANES	53.-DE CAN RIBAS
29.-CACAHUET	54.-DE CAPOLL CURT (sim. CANALETA DE FLOR PETITA)
30.-CANALETA (o de la Canal, Corrioleta, d'en Consell, Regalo)	55.-DE CAPSETA
31.-CANALETA DE FLOR GRAN (sim. DE LA CANAL, GOMOSA, GOMOSA DE CAPOLL CURT)	56.-DE FIRELLA
32.-CANALETA DE FLOR PETITA (sim. DE CAPOLL CURT)	57.-DEL ALTO
33.-CÁNTAROS (sim. CÁNTAROS DE SANT LLORENÇ)	58.-DEL BOLL
34.-CÁNTAROS DE SANT LLORENÇ (sim. CÁNTAROS)	59.-DEL TRUMFO
35.-CAP D'ARENGADA	60.-DE LA CANAL (sim CANALETA DE FLOR GRAN, GOMOSA, Canal, Canaleta, Corrioleta)
36.-CAPIRONS, CAPIRONA	61.-DE LA FORTUNA
37.-CATALINA	62.-DE LA VARA
38.-CARME (sim. Carmesina)	63.-DE L'HOSPITALET
39.-CEBA (o «Seba»)	64.-DE QUITXOLL
40.-CLAU DE VERRO	65.-DE RAMELLET
41.-COCARROI	66.-DE SON BURGUERA
42.-COMÚ D'ALMERIA	67.-D'EN BO
43.-CORBELLES	68.-D'EN BOLLOT
44.-CORNIENES	69.-D'EN BASSA (sim Bassona)
45.-CORONA	70.-D'EN BLANC (sim. BLANQUET, TOVELLET)
	71.-D'EN CARLES (sim. CARLETES)
	72.-D'EN CARME

73.-D'EN CONSELL (sim. Canaleta)	101.-D'EN VERRÓ (sim Pou Felanitx, Pouet)
74.-D'ENDAVANT (sim. del Adelanto)	102.-DESMALL (sim. DESMALL LLARGUETA)
75.-D'EN DUET (si. DUETA, DURETA)	103.-DESMALL LARGUETA (im DESMALL)
76.-DE L'ENGANY (o d'Engany)	104.-DESMALL ROIG
77.-DE L'ESPERANÇA	105.-DE TRINXES
78.-D'EN FENERET	106.-DE S'HOSTALET
79.-D'EN FRAU	107.-DUETA (sim. D'EN DUET, DURETA)
80.-D'EN FRED (sim. Pastorina)	108.-DURAN
81.-D'EN GELAT	109.-DURETA (sim D'EN DUET, DUETA)
82.-D'EN GERO	110.-EIVISSENCA PETITA (sim. de l'Avellana, Avellaneta)
83.-DE N'HORRAC	111.-ESPINETA (sim. PELUDA, RUTLO, TALLATONA)
84.-D'EN LLENYOT	112.-ESTEVETIN
85.-D'EN LLUC	113.-ESTERATIUS
86.-D'EN MONJO	114.-FENERETA (sim. d'en Feneret)
87.-D'EN PINTAT	115.-FELIU
88.-D'EN PERE ANDREU (sim. ANDREU)	116.-FELIU CAPÓ
89.-D'EN PEREXINA (sim. XINA)	117.-FEI (sim. FEO, REPUBLICANS)
90.-D'EN PONS (sim. Pons, Ponsina)	118.-FEIETONES
91.-D'EN PUIG	119.-FERRAGNES
92.-D'EN PUPUT	120.-FILAU (sim. FILAU LLORITANA)
93.-D'ENGANY	121.-FILAU LLORITANA (sim. FILAU)
94.-D'EN ROIG	122.-FINA LLARGA
95.-D'EN RUTLÓ	123.-FITA
96.-D'EN TORRES (sim. PORTELLS)	124.-FITA D'EIVISSA (sim. FITA MOLLAR)
97.-D'EN TOTSOL	
98.-D'EN TOUS	
99.-D'EN TROBAT	
100.-D'EN TRUYOL	

125.-FITA MOLLAR (sim. FITA
D'EIVISSA)	151.-LLARGUETA
126.-FITA PATRONA (sim. anteriors)	152.-LLEUGERETES
127.-FITA BLANCA (sim. anteriors)	153.-LLINET (sim. VINAGRILLO,
POTETA, NEGRITO)
128.-FLOR VERMELLA	154.-LLISES
129.-FORTA (o d'en Fort)	155.-LLORENCES (o LLORENCINES)
130.-FORTUNA (sim. TALLATONA)	156.-LLUC (sim. LLUCA, LLUQUES,
LLUQUETES)
131.-FRAJULIO	157.-LLUQUES (sim. LLUC,
LLUQUETES, LLUQUER)
132.-FULLOSOS (sim. GARONDA)	158.-LLULL
133.-GABALDON	159.-MALAGUENYA
134.-GARANDANY	160.-MANTELLET
135.-GARONDA (sim. FULLOSOS)	161.-MARCONA
136.-GARRIGUES	162.-MARE DE DÉU
137.-GAVARETS (sim. RETADA,
PINTADA, PINTADETA,
PINYOL DE PRÉSSEC,
MELICOTER)	163.-MARGALIDA
138.-GEGANTA	164.-MARIA MEL
139.-GLORIETA	165.-MARINETA
140.-GOMOSA (sim. CANALETA DE
FLOR GRAN)	166.-MASBOVERA
141.-GOMOSA DE CAPOLL CURT
(sim.Canaleta)	167.-MASSOLA
142.-GRAVADA	168.-MAXINA
143.-GUARA	169.-MELICOTER (sim. Gavarets)
144.-GUARIM (o Waring ?)	170.-MENONS (sim. MENOR)
145.-HORRAC	171.-MENOR (sim. MENONS)
146.-INDIANO	172.-MENUTS (sim. Menut)
147.-INFANTA	173.-MOLLAR
148.-INQUEROS (sim. PONS, COSTA)	174.-MOLLAR BLANCA
149.-JORDI (o d'en Jordi)	175.-MOLLAR DE CANAL
150.-LIANA	176.-MOLLAR FINA
	177.-MOLLAR GROSSA
	178.-MOLLAR REINA

179.-MOLLARETA	206.-PONS (o d'en Pons) (sim. COSTA, INQUEROS, PONSINA)
180.-MOLLARETA PINTADA	207.-PONS BORD (sim.VIVOT)
181.-MORROS DE BOU	208.-PONS COSTA
182.-MORSKOL	209.-PONSINA (sim. Pons)
183.-MORO	210.-PORTELLS (sim. D'EN TORRES)
184.-NEGRETES	211.-PORRERÍ
185.-NEGRITO (sim. VINAGRILLO, LLINET, POTETA)	212.-PORRERETA (sim.VERDERETA, REDONS)
186.-NONPAREIL	213.-POTETA (sim. VINAGRILLO, LLINET)
187.-NOSTRO	214.-POTA (sim. POTETA, d'en Pota)
188.-PASTORINA (sim. d'en Fred)	215.-(A) POTECARI
189.-PAU (o PAUS)	216.-POTETA (sim. POTA)
190.-PELUDA (sim. RUTLO, ESPINETA)	217.-POU (o d'en Pou petit, de Son Pou)
191.-PELUTS	218.-POU D'ESTABLIMENTS (sim. POU GROSSA)
192.-PERE BATLE	219.-POU DE FELANITX DE FLOR GROSSA (sim. POUET)
193.-PERE FERRER	220.-POU DE FELANITX DE FLOR PETITA
194.-PERE GELABERT	221.-POU D'INCA
195.-PICANTILLI	222.-POU D'EN GASPAR
196.-PICONS	223.-POU GROSSA (sim. POU D'ESTABLIMENTS)
197.-PINARET	224.-POUET (sim. POU DE FELANITX DE FLOR GROSSA)
198.-PINTADA (sim. RETADA, GAVARETS)	225.-PRICESA
199.-PINTADETA	226.-PROGRÉS
200.-PINTATS (d'en Pintat)	227.-RAFALINOS
201.-PIQUETS	228.-RAMALLET
202.-PINYOL DE PRÉSSEC (o de melicotó)	229.-RAMIAL (sim. de Son Bernat)
203.-PINYOL D'OLIVA	
204.-PLANETA	
205.-PLANES	

230.-REAL CARACOLA	250.-TORRES
231.-REDONA GELAT	251.-TOTSOL
232.-REDONS (sim. VERDERETA, PORRERETA)	252.-TOVELLET (sim D'EN BLANC, TOVELLETA)
233.-REGALO (Esporles)	253.-TRAPA
234.-REINA BLANCA (sim. Mollar Blanca)	254.-TRELL
235.-REPUBLICANS (sim. FEI, FEO)	255.-TRINXET
236.-RETADA (sim. PINTADA, GAVARETS)	256.-TROBATS
237.-RETXADES	257.-TUOMO
238.-RIMADA LLARGA	258.-ULLASTRE (o de n'Ullastre)
239.-ROB (o Catalana)	259.-VERDERETA (sim. PORRERETA, REDONS)
240.-ROSSES	260.-VERNISSA
241.-ROTGET (o d'en Rotget, o Rotgeta)	261.-VERMELL D'OU
242.-RUL·LÓ (sim. PELUDA, ESPINETA, d'en Rul·ló)	262.-VICTORIA DESMALL (sim. DESMALL)
243.-SALERO	263.-VIDELL
244.-SARD	264.-VINAGRETA (sim. d'en Vinagre)
245.-SICILIA (sim. BORD DE PALLISSA)	265.-VINAGRILLO (sim. POTETA, LLINET, NEGRITO, Vinagrilla, Vinagreta)
246.-TALLATONA (sim. FORTUNA, ESPINETA)	266.-VIVETA
247.-TENIENTE GIL (sim. Cántaros)	267.-VIVOT (sim. PONS BORD)
248.-TEXAS (o Texas Mission)	268.-XILENOS (sim. XILENES)
249.-TIRENANY	269.-XINA (sim. D'EN PERE XINA)
	270.-YALTANO